

Una aproximació inèdita del segle XIX a l'aranès¹

Francesc BERNAT

Universitat de Barcelona

1. Manuel Milà i Fontanals, romanista i filòleg català

Com a mostra del prestigi que els treballs filològics de Manuel Milà i Fontanals² (1818-1884) van adquirir entre els romanistes europeus del s. XIX, val la pena començar aquesta presentació citant la necrològica que li dedicà el 1884 Alfred Morel-Fatio:

“La mort de Manuel Milà y Fontanals, [...], est une perte des plus sensibles pour nos études. Le savant professeur de Barcelone, qui joignait à une instruction classique suffisante des connaissances variées et approfondies dans le domaine de la linguistique et des littératures romanes, était à proprement parler le seul romaniste d’Espagne, le seul du moins qui se tint régulièrement au courant du progrès de la philologie neolatine au delà des Pyrénées, [...]: sa place restera vide longtemps” (Romania, XIII, 633-635).

A banda de la repercussió internacional dels seus estudis sobre poesia popular i literatura medieval, especialment a partir de la publicació de les seves *Observaciones sobre la literatura popular* (1853), també hem de destacar que Milà mantingué nombroses relacions científiques i epistolars amb destacats romanistes europeus.³ Però,

¹ Aquest treball s’insereix dins el projecte FFI2012-31489 del Grup d’Estudi de la Literatura del Vuit-cents. Agraïm a Aitor Carrera els seus comentaris sobre l’esborrany d’aquest article.

² Nascut a Vilafranca del Penedès, obtingué de jove una càtedra de literatura general i espanyola a la Universitat de Barcelona. És autor d’una gran quantitat d’estudis filològics en castellà, com les *Observaciones sobre la poesía popular* (1853, edició que ampliada considerablement al *Romancerillo catalán* [1882]), *Principios de estética* (1857), *De los trovadores en España* (1861) o *De la poesía heroico-popular castellana* (1874), que destacaren en la seva època tant per la novetat dels temes tractats com per la solidesa i rigor metodològics que hi emprà. Pel que fa a la seva obra catalana, més breu, destaquem la *Ressenya històrica i crítica dels antics poetes catalans* (1865), considerada com el primer exemple modern de prosa científica en català, i *La cançó del Pros Bernart* (1867), un llarg poema inspirat en les cançons medievals de gesta. Fou també un dels impulsors de la Renaixença catalana, malgrat que sempre tingué dubtes sobre la viabilitat del català com a llengua culta més enllà de la literatura. Entre els seus deixebles més importants, cal citar Marcelino Menéndez y Pelayo i Antoni Rubió i Lluch. Per a més informació, vegeu Jorba (1984).

³ Per exemple, Milà col·laborà periòdicament amb la revista alemanya *Jahrbuch für romanische und englische Literatur*, dirigida per F. Wolf i A. Ebert, i amb les revistes franceses *Revue des langues romanes* i *Romania*, la primera de les quals era editada per la *Société pour l’étude des langues romanes* de Montpeller i la segona, per G. Paris i P. Meyer. També es relacionà epistolament amb Charles de Tourtoulon, Camille Chabaneau, Giuseppe Pitre o Pio Rajna. Així mateix, Milà fou un membre destacat de l’esmentada *Société* de Montpeller.

així mateix, també cal saber que abans dels treballs gramaticals de Pompeu Fabra l'única descripció científica sobre la llengua catalana que podia ser consultada eren els *Estudios de lengua catalana* (1875), que Milà havia dedicat a la descripció del barceloní. Milà, doncs, no només fou el primer romanista hispànic sinó també el primer investigador que dedicà a la llengua catalana una sèrie d'estudis considerats unànimement avui com els primers passos de la filologia i la lingüística catalana modernes.⁴

Abans de comentar la seva obra lingüística, cal dir que Milà fou sobretot un estudiós de la literatura que s'especialitzà en el camp de la lírica trobadoresca⁵ i la poesia popular oral.⁶ A partir d'aquestes dues línies de recerca, Milà començà a preocupar-se per una sèrie d'aspectes lingüístics que estaven estretament relacionats amb els seus gustos literaris i que havien estat poc estudiats en la seva època, especialment a Espanya. Així, després de comprovar que els seus interessos lingüístics coincidien plenament amb els objectius de la lingüística romànica del XIX, no costa gens d'entendre per què Milà decidí aplicar els mètodes d'aquesta jove ciència a l'estudi de les llengües amb què s'expressaven els seus gèneres literaris predilectes: el català, l'occità i el castellà.

El primer tema lingüístic pel qual Milà va interessar-se tenia com a eix principal examinar la singularitat del català i l'occità en el conjunt romànic tot precisant, al mateix temps, el tipus de relacions que aquestes dues llengües havien mantingut des d'un punt de vista històric. Aquesta línia d'investigació era una conseqüència de la seva passió per la llengua i la literatura dels trobadors i s'originà, concretament, a partir d'un aspecte íntimament relacionat amb els interessos de la filologia provençal⁷ i romànica de la primera meitat del XIX: l'interès per conèixer els orígens de les llengües romàniques. També influí decisivament en aquesta línia d'estudi la voluntat per esbrinar la veracitat de les teories que en aquella època defensaven que el català i l'occità formaven (o havien format) part d'una mateixa llengua, molt arrelades entre els erudits catalans, a la qual s'anomenava *llemosí*. Milà, precisament, és una de les figures que més va contribuir a qüestionar aquesta concepció a partir de 1857 i, sobretot, 1861 amb

⁴ Vegeu Solà (1991).

⁵ De fet, els seus estudis literaris sovint versaren sobre temes que, d'una o altra manera, estiguessin relacionats amb l'Edat mitjana. Per aquest motiu, també investigà la literatura catalana culta medieval (especialment els poetes del XIV i XV), el teatre antic, l'èpica castellana medieval i l'obra de Dante.

⁶ Principalment per la literatura popular de tradició oral catalana i castellana, sense oblidar la producció feta en la resta de llengües romàniques (especialment la italiana i la gallega).

⁷ Usem aquest adjectiu en el sentit panoccità que tenia al s. XIX per coherència amb l'obra de Milà.

la publicació de *De los trovadores en España*, fins al punt que el procés de superació del llemosinisme a la Catalunya del XIX no pot explicar-se sense tenir en compte el prestigi científic de les seves opinions entre la intel·lectualitat del país.⁸ Amb tot, i més enllà del fet que també n'havia estat partidari en la seva joventut, una anàlisi del conjunt dels seus treballs lingüístics de maduresa demostra que Milà no es va allunyar mai totalment d'un cert llemosinisme perquè sempre va mantenir que el català i l'occità havien nascut formant part d'un mateix sistema lingüístic, tot i que s'havien anat allunyant progressivament fins a constituir-se en llengües separades a partir del segle XIII.⁹

El segon tema lingüístic estudiat per Milà fou la descripció i classificació de les varietats del català, un aspecte que deriva bàsicament del seu interès per la literatura popular. Com a conseqüència de la gran quantitat de materials que en pogué recollir al llarg de la seva vida, Milà esdevingué un dels principals experts en aquest tipus de literatura a Catalunya i, de retruc, en un gran coneixedor del català oral. Milà, a més, fou un dels pocs erudits de la Renaixença que considerà necessari dedicar a la llengua parlada una sèrie de treballs que constitueixen, com ja hem avançat, els primers passos de la lingüística catalana. En aquest sentit, hem de recordar que Milà va ser el primer a plantejar una proposta de classificació dels dialectes del català a *De los trovadores en España* (1861), que agrupava en dues grans varietats (l'*oriental* i l'*occidental*) segons el tipus de reduccions que tenen lloc en el sistema vocàlic àton d'aquesta llengua. Tot i que més endavant va fer una altra proposta a *Estudios de lengua catalana* (1875),¹⁰ cal destacar que la majoria dels lingüistes catalans encara segueixen avui la divisió dialectal milanesa del 1861.

Però Milà no només pot ser considerat com un pioner de la lingüística catalana moderna perquè fou el primer que estudià i classificà amb criteris científics les varietats del català sinó també perquè va ser el primer a investigar les fronteres d'aquesta llengua a *Límites de las lenguas románicas* (1877),¹¹ un treball on, a més, pretenia dilucidar si “*En los confines de dos lenguas de una misma familia, ¿se pasa repentinamente de una á otra, ó bien hay una transición graduada debida á la fusión de las dos lenguas?*”

⁸ Vegeu Bernat (2010 a).

⁹ Vegeu Bernat (*Op. cit.*).

¹⁰ En aquest article proposava classificar les varietats del català en tres grups: l'occidental, l'oriental i el baleàric. Per a més informació, vegeu Bernat (2004).

¹¹ Sobre la delimitació de l'àrea lingüística del català, també hem d'esmentar l'article *La llengua catalana a Sardenya* (1869), el primer treball en què un lingüista català dona fe de l'existència de l'alguerès, un parlar que Milà va incloure dins la varietat oriental del català.

(Milà 1877 : 530). L'origen d'aquest article fou doble: per una banda, la voluntat d'aplicar al català la metodologia que Charles de Tourtoulon i Octavien Bringuier havien emprat en un estudi pioner sobre la frontera lingüística francooccitana (*Étude sur la limite géographique de la langue d'oc et la langue d'oïl*, 1876) i, per altra banda, aportar el seu punt de vista a la polèmica que va crear l'obra de Tourtoulon i Bringuier entre els romanistes de l'època. En aquest sentit, hem de recordar que alguns d'aquests lingüistes, com Gaston Paris i Paul Meyer, defensaven que era impossible traçar fronteres clares entre les llengües romàniques, una opinió que altres estudiosos, com Tourtoulon o Milà, no compartien. Així, pel que fa a la frontera entre el català i el castellà al País Valencià, Milà arribava a la conclusió que, més enllà de les interferències del segon en el primer, “*De lo dicho resulta que si hay un valenciano más o menos castellanizado, no existe en realidad un castellano valencianizado, como debería haberlo si fuese cierta la teoría de la transición graduada*” (Milà 1877 : 534), per la qual cosa també creia que “*resultados semejantes se deducirían del estudio de los límites entre el catalán y los dialectos meridionales de Francia*” (Milà 1877 : 535), és a dir, de la frontera entre el català i l'occità. En relació als límits del català i l'aragonès a la Ribagorça, Milà hi observava un fet aparentment invers: l'existència d'un català lliure d'aragonesismes i d'un aragonès possiblement influït pel català, malgrat que el pas d'una llengua a l'altra no era gradual sinó clar. Amb tot, Milà reconeixia que bona part dels suposats catalanismes de l'aragonès que citava podien ser explicats perfectament com a fets autòctons o arcaïsmes.¹²

És obvi, doncs, que Milà no podia haver fet les afirmacions que llegim a *Límites de las lenguas románicas* sense tenir un bon coneixement de les àrees frontereres del català, per la qual cosa és segur que no va dir en aquest article tot el que en sabia. Milà, en efecte, havia recollit al llarg de la seva vida un considerable nombre de notes personals sobre totes les varietats de la llengua catalana que només aprofità en una part de les seves publicacions. No podem passar per alt la transcendència d'aquestes notes privades per a la història de la lingüística catalana ja que constitueixen la primera aproximació als parlars catalans feta des d'un punt de vista únicament descriptiu i, per tant, científic. Tanmateix, en haver restat inèdits fins avui a la Biblioteca Menéndez y Pelayo de Santander,¹³ aquests papers no han pogut ser encara prou estudiats ni valorats com cal. Precisament, entre les notes personals de Milà sobre la frontera lingüística

¹² Vegeu Bernat (2010 b).

¹³ Per a més informació sobre aquest fons inèdit, vegeu Bernat (2007 : 7-11).

catalanoaragonesa que li van servir com a suport per a escriure *Límites de las lenguas románicas*, hi ha també diverses dades sobre l'occità parlat a la Vall d'Aran, que finalment no aprofità. Així doncs, després de la necessària contextualització que acabeu de llegir, a continuació l'objectiu d'aquest article serà fer una descripció i comentari d'aquesta aproximació inèdita de Manuel Milà i Fontanals a l'aranès per tal de valorar-ne la rellevància històrica i lingüística.

2. Les notes inèdites de Milà sobre l'aranès

Sabem que la major part de les notes inèdites de Milà sobre la frontera catalanoaragonesa són el resultat d'un viatge que va emprendre el 1863 a les Terres de Ponent de Catalunya, a fi d'aplegar-hi materials per als seus estudis sobre poesia popular. En aquest viatge Milà visità diverses localitats del Principat com Lleida, Cervera, Agramunt o Tremp i algunes de la Franja aragonesa catalanoparlant, com Fraga, Tamarit o Benavarri. Milà no hi esmenta haver estat a la Vall d'Aran, però cita poblacions de la comarca veïna del Pallars Sobirà com València d'Àneu, Llavorsí i Sort, per la qual cosa és segur que hi devia entrevistar alguns aranesos, sobretot a la primera localitat, que està situada al peu del Port de la Bonaigua, la via de comunicació natural entre la vall i la resta de Catalunya. Cal destacar, doncs, que tot aquest material aplegat per Milà durant el 1863 constitueix la primera aproximació d'un filòleg a l'occità de la Vall d'Aran i una de les més antigues de què disposem.¹⁴ Amb tot, s'ha de reconèixer que la interpretació d'aquestes notes no és fàcil a causa de dos problemes: la mala lletra de Milà –que no sempre permet interpretar bé les dades escrites– i el fet que som davant d'unes anotacions molt esquemàtiques pensades només per a ús personal.

La major part d'aquestes dades sobre l'aranès van ser incloses inicialment en una carpeta on Milà va aplegar tots els seus papers sobre el català nord-occidental (que ell anomenava *leridano*), tant si pertanyien a comarques catalanes com aragoneses. Posteriorment, Milà separà els fulls que contenien informació sobre la franja catalanoparlant aragonesa en un sobre a part amb altres materials, per la qual cosa les dades que va recollir sobre l'aranès van quedar finalment repartides entre les seves notes sobre el català nord-occidental (marge del full *18 LERIDA PALABRAS*) i el sobre

¹⁴ Anteriorment, només disposem de breus referències de viatgers com les de Francisco de Zamora. Per a més informació, vegeu Carrera (2008: 11).

on va aplegar les notes sobre els confins del català a l'Aragó (Full LER [7] *Valle de Aran*).

La majoria d'aquestes notes, com és habitual als papers personals de Milà, són mots que il·lustren trets característics de l'aranès, sovint relacionats amb activitats de la vida tradicional; també hi ha algunes comentaris sobre la situació geogràfica de la vall, la llengua que s'hi parla i la percepció que en tenen els parlants. Com era freqüent entre els erudits catalans del XIX, Milà emprava el castellà en els seus escrits privats, tot i que el català hi traspua en alguna ocasió (*están á la otra parte; un vent que levanta la nieve*). També cal advertir que algun dels mots aranesos que recull està molt o poc catalanitzat (*Chivall* per *Shivau*; *pubilla* per *povilh*, *vell* per *vielh*), un fet que no creiem imputable a una mala interpretació de Milà, que era un bon observador lingüístic, sinó a l'aranès catalanitzat que els seus informadors devien usar per fer-se entendre al Pallars. Sense més preàmbuls, doncs, passem a mostrar les dades que Milà va prendre sobre l'aranès.

Full LER(ida) [7] *Valle de Aran*:

LER [7] Valle de Aran

Port.¹⁵ Estan á la otra parte, hablan como los inmediatos franceses

Vell¹⁶

Huec (fuego, hogar)

Yret¹⁷

Cap (pas) como Andorra

Lauet¹⁸

Pubilla¹⁹ un vent que levanta la nieve y causa estrago(s)

Hay una poblacion llamada Valencia²⁰

Suen²¹ (sovin)

A veces u por l en el final

Un hombre me dijo que *apodan*²² dif^c como pais

¹⁵ El Port de la Bonaigua, la via de comunicació natural entre la Vall d'Aran i la resta de Catalunya.

¹⁶ Catalanització de *vielh*.

¹⁷ Variant de *eiret*, avui escrit *heired* ('fred' en aranès). Vegeu també l'exemple del full 18.

¹⁸ 'Allau' en aranès. També hi existeixen altres variants com *lau*, *laveg*, *laueg* (> *lauet*). Aquesta forma és hegemònica a bona part de la Vall d'Aran, excepte Naut Aran, Bausen i Canejan (Carrera 2001: 48-4).

¹⁹ Catalanització del nom del vent *povilh*. Segons Coromines (1990: 648-649), és un mot propi de la part baixa i alguns pobles del centre de la Vall. En català també existeix el nom *pubilla* referit a la tramuntana.

²⁰ Es refereix a València d'Àneu (Pallars), al peu del Port de la Bonaigua.

²¹ Avui escrit *soent* ('sovint' en aranès).

Valle de Aran

V. Fran. Eiret Hemne²³

Mainatge se maridá

Gojat (muchacho)

*Trüc?*²⁴ *parab..?*

Pus Chivall²⁵

3. Aportacions més remarcables de l'aproximació milaniana a l'aranès

Si fem una primera valoració de les notes que acabem de presentar, és evident que Milà hi recull dos tipus de notes: per una banda, dades generals sobre la Vall d'Aran (geogràfiques,²⁶ lingüístiques o opinions dels autòctons) i, per altra, característiques de l'aranès. Pel que fa a les notes de tipus general, hem de destacar especialment els tres tipus d'informació que ens aporten. En primer lloc, recordar, una vegada més, que estem davant de les primeres dades d'un lingüista sobre l'aranès, per la qual cosa caldria tenir en compte aquestes notes a partir d'ara quan es faci la historiografia lingüística d'aquesta varietat de l'occità. En segon lloc, remarcar la clara adscripció de l'aranès a l'occità gascó que llegim en la nota *Estan á la otra parte, hablan como los inmediatos franceses* (paral·lela també a la nota *V. Fran.*), una opinió que no tothom compartia a la Catalunya del XIX. En aquest sentit, no podem oblidar que Milà coneixia molt bé la llengua d'oc com a conseqüència dels seus estudis sobre la literatura trobadoresca i els seus contactes amb romanistes de tot Europa, entre els quals occitans com C. Chabaneau i Ch. de Tourtoulon. Com a exemple destacable, només cal llegir el capítol de *De los trovadores en España* (1861 : 425-435) on per primera vegada es compara les característiques del català i l'occità, especialment de les seves varietats medievals. Finalment, i en tercer lloc, subratllar l'esment a la personalitat de la vall que llegim a la nota *Un hombre me dijo que apodan dif^e como pais*. Malgrat l'ambigüitat

²² Forma difícil d'entendre del verb *apodar*: pot tenir el sentit del castellà modern 'donar un malnom' o l'antic de 'donar un valor'.

²³ Mala representació de *Hemna* ('dona').

²⁴ Formes de difícil lectura. En tot cas, al primer mot hi ha la grafia *ü* per representar el fonema vocàlic anterior labialitzat [y].

²⁵ Representació, parcialment catalanitzada, de *Shivau* ('cavall').

²⁶ A banda de l'esment al *Port* (de la Bonaigua), hi ha també un referència, una mica confusa, a la localitat catalana més propera a la Vall d'Aran: *Hay una poblacion llamada Valencia* (d'Àneu). En tot cas, aquest darrer apunt ha d'indicar, amb tota seguretat, que aquestes notes van ser preses fora de la vall.

del verb *apodar* en aquesta frase –pot fer referència tant al sentit modern del castellà “donar un malnom” com al sentit antic d’“avaluar” –, és evident que, d’una manera o altra, Milà hi està dient que els aranesos s’autoperceben com un país diferent de Catalunya.

Pel que fa als trets lingüístics de l’aranès, i abans de comentar exemples concrets, hem de subratllar que aquestes notes constitueixen una petita mostra de la diacronia de l’aranès, ja que alguns dels fets lingüístics assenyalats per Milà hi són avui inexistents, tot i que són vius a altres varietats de l’occità, tal com palesa el pronom proclíctic *se maridá* i l’adverbi *pus* [pys], que avui són *maridar-se* i *mès* en aranès.²⁷ Però, al nostre entendre, l’aspecte diacrònic més interessant que plasmen les notes de Milà són els mots que il·lustren una major extensió en aranès de la fricativa glotal o aspirada /h/ que prové de F- inicial llatina: *huec* i *hemna* (escrit *hemne* a les notes), avui reduïda només a Bausen i Canejan, dues poblacions del nord de la vall. Així, estem convençuts que aquests dos últims casos reflecteixen el procés de canvi lingüístic que va afectar l’aspirada inicial /h/ en aranès durant el segle XIX, que es debatia entre el manteniment, tal com il·lustra *huec* (< FOCU) i *hemna* (< FEMINA), i la pèrdua, representada pels exemples *Eiret* i *Yret* (< FRIGIDU), tots dos escrits avui *heired* atès que l’últim no és més que una variant fonètica del primer. En aquest sentit, no és casual que Milà, que sempre va demostrar ser un bon fonetista, representi amb una <h> els mots *Huec* i *Hemna* i no els altres dos citats, perquè aquest ús gràfic només es pot justificar com una manera primitiva d’indicar la pronunciació de la consonant glotal.

Malgrat que aquesta consonant inicial s’hagi mantingut en aranès durant el s. XX a les localitats de Bausen i Canejan (si bé en acusada decadència), no creiem que els informadors de Milà procedissin d’aquests pobles, tal com ens ho poden confirmar diverses dades i estudis. Així, per exemple, Carrera (2008 : 16) assenyalava que a principis del XX l’aspirada inicial [h] encara es podia sentir a poblacions com Bossost i Les, situades al costat de l’àrea on s’ha mantingut aquesta consonant durant l’esmentat segle. Amb tot, encara ens sembla més significatiu que Coromines (1990 : 61) sentís dir per tota la vall durant la dècada del 1920 *eth huec* (*eth* és la forma aranesa de l’article masculí davant consonant) en comptes de *er huec* (la forma masculina davant vocal). Això indica clarament que els aranesos encara tenien consciència d’usar un mot

²⁷ Pel que fa a l’enclíctic, vegeu Carrera (2011 : 77-78); pel que fa a l’adverbi, Carrera (2011 : 107 i 211). Amb tot, no podem descartar que aquests dos casos siguin realment mots mal interpretats per Milà, ja que les seves característiques no s’adiuen amb les característiques del gascó pirinenc contemporani.

començat per consonant, tot i que l'emudissin majoritàriament.²⁸ Afegim-hi, a més, que segons Coromines (1990 : 500), la variant *heired* (escrita per Milà *Eiret* o *Yret* a les notes) no es localitza a les poblacions de Canejan i Bausen, on només es troba l'altra variant de 'fred' en aranès: *hered*,²⁹ pronunciada, a més, amb una africada final. Una altra dada que també confirmaria la nostra tesi és el fet que el mot *lauet* ('allau')³⁰ recollit per Milà no sigui emprat a la Vall d'Aran en les dues localitats on s'ha mantingut fins avui la consonant inicial aspirada ni a Naut Aran, la part més alta de la vall. Tot això, en definitiva, indica clarament que els informadors de Milà no provenien de l'àrea on s'ha localitzat la fricativa glotal /h/ durant tot el segle XX ni de l'àrea de l'actual municipi de Naut Aran, sinó segurament de la zona central de l'Aran, entre Vielha i Les, per la qual cosa aquestes notes podrien il·lustrar una fase anterior en què la inicial aspirada provinent de F- llatina hi estava més estesa geogràficament, tot i que ja en forta recessió.

Igualment, i malgrat l'escassetat i brevetat de les notes, Milà també ens aporta informació sobre altres trets característics de la fonètica de l'aranès mantinguts fins avui. Així, per una banda, assenyala la tendència a modificar la /-l/ final etimològica en -u (*A veces u por l en el final*), un fenomen característic no només de l'aranès sinó també de la resta del gascó i altres varietats de l'occità.³¹ Per altra banda, i malgrat les dificultats d'interpretació, és clar que Milà recull un mot (*trüc?*)³² que representa amb una <ü> amb dièresi, una grafia fonetitzant inspirada en l'alemany per tal d'indicar l'existència de la vocal anterior tancada arrodonada [y], pròpia de la fonètica de tots els parlars occitans.

Pel que fa a la resta de notes, crida l'atenció la gran quantitat de mots relacionats amb el clima (*heired*, *Lauet*, vent *povilh*) o l'edat i la condició de les persones (*hemna*,

²⁸ Segons un comentari personal d'Aitor Carrera, en alguns llocs de la Vall d'Aran on no es pronuncia la /h/ inicial encara avui es pot sentir *eth huec*.

²⁹ La forma inicial de 'fred' en aranès era, segons Coromines (1990 : 500), *hred*, tal com pertoca seguint l'evolució fonètica regular del gascó. Posteriorment, es va desfer el grup consonàntic inicial de dues maneres diferents: o intercalant una vocal epentètica entre les dues consonants (> *hered*) o situant-la en posició inicial (> *ehred*). Més endavant, els parlants que usaven la darrera variant van transformar l'aspirada situada en posició implosiva en una vocal (> *eired*, que en pronunciació ràpida pot esdevenir *ired*). Aquesta última forma, per coherència etimològica amb *hered*, s'escriu avui *heired*. Coromines afegeix també que, excepte a Bausen i Canejan, totes dues formes se sentien arreu de la vall a principis del s. XX, però que *hered* es considerava més antic i els joves, en conseqüència, tendien a abandonar-lo.

³⁰ Es tracta d'una de les quatre variants d'aquest mot en aranès. Prové del canvi de terminació de *laueg*, el qual, al seu torn, és un derivat deverbal del primitiu *lau* a través del verb *lauejar*. Segons Coromines (1990 : 531), *lauet* és la forma majoritària al centre de la vall, però no als extrems nord (a Bausen i Canejan s'empren les altres formes) i oriental (els pobles del terçó de Pujòlo, on s'usa la variant *laveg*).

³¹ Segons Carrera (2011 : 63), també en provençal i diverses àrees septentrionals de l'occità.

³² Es tracta d'una mena d'esquellot. Aquest mot també es localitza, segons el DCVB, al Pallars.

mainatge, gojat, vielh), un fet que no podem separar de l'interès de Milà per la vida i la cultura tradicionals, sempre present d'una manera o altra en la seva obra. També és destacable la nota *cap (pas) como Andorra*, on Milà estableix un paral·lelisme entre una de les construccions negatives de l'aranès³³ i les del català pirinenc, una relació que també podem fer extensible als mots *gojat* i *mainatge*, igualment presents en altres varietats septentrionals del català.³⁴

En definitiva, i més enllà dels comentaris que acabem de fer, segurament perfectibles, esperem que aquestes esquemàtiques notes de Milà, fins avui inèdites, siguin considerades a partir d'ara com un dels testimonis més antics d'aquesta varietat pirinenca de l'occità, a més de ser útils a tots els estudiosos del parlar de l'Aran.

4. Referències bibliogràfiques citades

BERNAT, F. (2004), « La fixació dels límits lingüístics i dialectals del català en l'obra de Manuel Milà i Fontanals », *Revista d'Etnologia de Catalunya*, 24, 88-99. Consultable a www.raco.cat/index.php/revistaetnologia/article/viewFile/49401/57325

BERNAT, F. (2007), *Un estudi de dialectologia catalana al segle XIX: les notes de Manuel Milà i Fontanals sobre el parlar de Maó*, Barcelona/Maó : Publicacions de l'Abadia de Montserrat/Institut Menorquí d'Estudis

BERNAT, F. (2010 a), « Les relacions històriques entre les llengües catalana i occitana segons Manuel Milà i Fontanals », in *Actes del Catorzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, volum III, Barcelona : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 85-95

BERNAT, F. (2010 b), « La frontera lingüística del català a l'Aragó segons Manuel Milà i Fontanals », in *Actes del Quinzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, volum I, Barcelona : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 235-246

CARRERA, A. (2001), *Toponímia de Bausen e des Quate Lòcs, Vielha* : Conselh Generau d'Aran.

CARRERA, A. (2008), *Entre dues frontèreres*, Lleida : Pagès editors

³³ En aranès (vegeu Carrera 2011 : 103) s'usen tant les construccions negatives amb aquest mot (*non + V + cap*) com amb *pas* i, fins i tot, *bric*. Aquest ús de *cap*, en occità, és propi del gascó pirinenc oriental. La negació amb *cap* en català pot sentir-se, segons el DCVB, en una àrea pirinenca que va des d'Andorra fins la Ribagorça, incloent-hi la Conca de Tremp i l'Alt Urgell.

³⁴ Segons el DCVB, *Gojat* és emprat en català a comarques properes com la Ribagorça i el Pallars; *Mainatge*, al seu torn, és propi també del rossellonès. Ambdós mots, fins i tot, estan acceptats com a normatius al DIEC.

- CARRERA, A (2011), L'occità. Gramàtica i diccionaris bàsics (occità referencial i aranès), Lleida : Pagès editors
- COROMINES, J. (1990), El parlar de la Vall d'Aran, Barcelona : Curial
- DCVB = ALCOVER, A.M. i MOLL, F. de B. (1930-1962), Diccionari català-valencià-balear, Palma de Mallorca : Moll, consultable a <http://dcvb.iecat.net/>
- DIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007), Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, 2a edició, versió electrònica a <http://dlc.iec.cat/>
- JORBA, M. (1984), Manuel Milà i Fontanals en la seva època, Barcelona : Curial
- MILÀ I FONTANALS, M. (1861), De los trovadores en España, reedició del 1966 a cura de C. Martínez i F. R. Manrique a Barcelona : Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- MILÀ I FONTANALS, M. (1877) « Límites de las lenguas románicas », in *Obras Completas del Dr. Manuel Milá y Fontanals por el Dr. Marcelino Menéndez y Pelayo*, VI volum, Barcelona : Librería de Álavaro Verdaguer, 530-536.
- SOLÀ, J. (1991), « Milà i Fontanals i la llengua catalana », in *Episodis d'història de la llengua catalana*, Barcelona : Empúries, 131-151.